วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้
The Southern College Network Journal of Nursing and Public Health
ISSN 2408-1051 (Print), ISSN 2651-2270 (Online)

บทความปกิณกะ
ความสำเร็จในการดำเนินงานควบคุมโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ในชุมชนของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ประเทศไทย

Compositions and Indicators for Successful Implementation of Novel Coronavirus (COVID-19) in the Community of Village Health Volunteers (VHVs) in Thailand

กิตติพร เนาว์สุวรรณ[1*], นภชา สิงห์วีรธรรม[2] และ พยงค์ เทพอักษร[3]
Kittiporn Nawsuwan[1*], Noppcha Singweratham[2] and Phayong Thepaksorn[3]
วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สงขลา[1*], วิทยาลัยเทคโนโลยีทางการแพทย์และสาธารณสุข กาญจนาภิเษก[2],
วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดตรัง[3]
Boromarajonani College of Nursing, Songkhla[1*],
Kanchanabhisek Institute of Medical and Public Health Technology, Praboromarajchanok Institute[2],
Sirindhorn College of Public Health, Trang[3]

บทความนี้เป็นบทความปกิณกะโดยบรรณาธิการวารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้ เพื่อแสดงทัศนะเกี่ยวกับความสำเร็จในการดำเนินงานควบคุมโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ในชุมชนของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ประเทศไทย

ท่ามกลางสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ซึ่งกลายเป็นโรคอุบัติใหม่ที่เกิดจากเชื้อไวรัส สร้างความหวาดกลัวให้กับประชากรโลก ตามราชกิจจานุเบกษาประกาศให้โรคติดเชื้อไวรัส โคโรนา 2019 หรือโรคโควิด 19 (Coronavirus Disease 2019 (COVID – 19) เป็นโรคติดต่ออันตรายตามพระราช บัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. 2558 (Gazette, 2020) ที่ติดต่อจากคนสู่คนด้วยการหายใจ การสัมผัส มีระยะฟักตัวของโรคอยู่ช่วง 2-14 วัน สาเหตุการตายส่วนใหญ่มาจากระบบทางเดินหายใจล้มเหลวจากการติดเชื้ออย่างรุนแรงที่ปอด (Global NEWS, 2020) จากความรุนแรงของโรคส่งผลให้ทุกประเทศได้ออกมาตราการเพื่อควบคุมและยับยั้งการแพร่กระจายของโรค ประเทศไทยเป็นอีกประเทศหนึ่งที่มีมาตราการที่มีประสิทธิภาพส่งผลให้จำนวนผู้ติดเชื้อลดลงอย่างต่อเนื่อง จากการรายงานขององค์การอนามัยโลก (World Health Organization: WHO, 2020) เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 2563 พบผู้ติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในประเทศไทยเพียง 1 ราย ไม่มีผู้เสียชีวิต จำนวนผู้ป่วยสะสมทั้งหมด 2,988 ราย รักษาหาย 2,747 ราย แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยมีการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพที่สามารถควบคุมการแพร่กระจายของโรคได้ จนทำให้องค์การอนามัยโลกและหลาย ๆ ประเทศ แสดงความชื่นชมถึงศักยภาพของประเทศไทยในการดำเนินงานควบคุมโรคได้ผลอย่างเป็นรูปธรรม (The Bangkok Insight, 2020)

พลังอันสำคัญที่ยิ่งใหญ่เสมือนกองทัพที่มีกำลังกาย กำลังใจอันเข้มแข็งที่เคียงข้างกระทรวงสาธารณสุขและประชาชนมาตลอดระยะเวลา 40 กว่าปี คือ อาสาสมัครสาธารสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ความสำเร็จของประเทศไทยครั้งนี้ปฏิเสธไม่ได้ว่า ส่วนสำคัญส่วนหนึ่งมาจากการดำเนินงานเชิงรุกและเป็นรูปธรรมของ อสม.ในประเทศซึ่งจำนวนมากถึง จำนวนกว่า 1,040,000 คน (Primary Health Care Division, Ministry of Public Health, 2020) ภายใต้บทบาทการเฝ้าระวัง ป้องกัน ควบคุมไม่ให้เกิดโรคในพื้นที่ ดำเนินการส่งเสริมสุขภาพทั้งโรคเรื้อรังและโรคที่เกิดจากพฤติกรรม การประเมินสุขภาพ ตลอดจนจัดการปัญหาสุขภาพ ทั้งในระดับ ครอบครัวและชุมชน รวมทั้งการส่งต่อผู้ป่วยไปยังระบบบริการสุขภาพที่รัฐจัดให้ เข้าถึงและใช้ประโยชน์จากข้อมูลสุขภาพในพื้นที่ร่วมกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุข (Department of Health Service Support, Ministry of Public Health, 2020)

บทความปกิณกะเป็นบทความที่แสดงทัศนะของผู้เขียน ไม่ได้ผ่านการพิจารณาบทความจากผู้ทรงคุณวุฒิ
ดังนั้น ควรใช้วิจารณญาณในการนำไปอ้างอิง

ในฐานะที่นักวิชาการคนหนึ่งจึงได้ร่วมกับทีมทำงานประกอบด้วย ดร.นภชา สิงห์วีรธรรม และ ดร.พยงค์ เทพพร ได้ดำเนินการวิจัยเรื่องการดำเนินงานควบคุมโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ในชุมชนของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ประเทศไทย จากการตอบแบบสอบถามออนไลน์ ระหว่างวันที่ 15 -22 เมษายน 2563 ของ อสม. จำนวน 10,400 คน แล้วนำมาวิเคราะห์ด้วยสถิติตามระเบียบวิธีการวิจัย บทความปกิณกะนี้ จึงเป็นการตกผลึกทางความคิดผนวกกับผลของการวิจัยมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เกิดองค์ประกอบและความสำเร็จในการดำเนินงานควบคุมโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ในชุมชนของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ประเทศไทย โดยมีสาระสำคัญดังนี้

องค์ประกอบและตัวชี้วัดความสำเร็จในการดำเนินงานควบคุมโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ในชุมชนของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ประเทศไทย ประกอบด้วย 9 องค์ประกอบ 50 ตัวชี้วัด ได้แก่ องค์ประกอบที่เป็นปัจจัยภายใน 5 องค์ประกอบ (Internal Factors) คือ 1) พฤติกรรมการป้องกันตนเอง (Self-Protective Behaviors) 2) การดูแลสุขภาพตนเอง (Self-Care) 3) การล้างมืออย่างถูกวิธี (Washing Hands Correctly) 4) แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน (Motivation for Work) 5) การรับรู้ความรุนแรงของโรค (Perception of Severity of Disease)

สำหรับองค์ประกอบที่เป็นปัจจัยภายนอก 4 องค์ประกอบ (External Factors) คือ 6) การควบคุมโรคเชิงรุก (Proactive Disease Control) 7) การสื่อสาร วางแผน และติดตาม (Communication, Planning and Following Up) 8) การค้นหาข้อมูล บันทึกและรายงานผล (Information Query, Record and Report) และ 9) การสนับสนุนอุปกรณ์และเวชภัณฑ์ (Support for Equipment and Medical Supplies) ดังภาพ 1

ภาพ 1 องค์ประกอบและตัวชี้วัดความสำเร็จในการดำเนินงานควบคุมโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ในชุมชนของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ประเทศไทย

บทความปกิณกะเป็นบทความที่แสดงทัศนะของผู้เขียน ไม่ได้ผ่านการพิจารณาบทความจากผู้ทรงคุณวุฒิ
ดังนั้น ควรใช้วิจารณญาณในการนำไปอ้างอิง

สำหรับตัวชี้วัดความสำเร็จในการดำเนินงานควบคุมโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ในชุมชนของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ประเทศไทย มีทั้งหมด 50 ตัวชี้วัด มีรายละเอียดดังนี้

ตาราง 1 ตัวชี้วัดความสำเร็จในการดำเนินงานควบคุมโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในชุมชนของ อสม.ประเทศไทย

ข้อ	องค์ประกอบ/ตัวชี้วัด
	องค์ประกอบที่ 1 พฤติกรรมการป้องกันตนเอง (Self-Protective Behaviors)
1	การใช้ช้อนกลางประจำตัวเมื่อรับประทานอาหารร่วมกับผู้อื่น
2	การรับประทานอาหารที่เพิ่งปรุงสุกใหม่ ๆ ด้วยความร้อน (กินร้อน)
3	การเลือกรับประทานอาหารที่ปรุงถูกสุขลักษณะเท่านั้น
4	การมักเลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์
5	การเพิ่มระยะประมาณ 1 - 2 เมตรเมื่อต้องมีการพูดคุยกับบุคคลอื่น
6	การเปลี่ยนเสื้อผ้าและอาบน้ำทันทีหลังเลิกงานเมื่อเข้าบ้าน
7	การสวมหน้ากากอนามัย (Surgical Mask) เมื่อท่านไม่สบาย
8	การสวมหน้ากากอนามัย (Surgical Mask) หรือหน้ากากผ้าเมื่อออกจากบ้าน
	องค์ประกอบที่ 2 การดูแลสุขภาพตนเอง (Self-Care)
9	การรับประทานแร่ธาตุที่มีประโยชน์เพื่อสร้างภูมิต้านทาน
10	การรับประทานวิตามินหรือแร่ธาตุสำเร็จรูปเป็นประจำเพื่อสร้างภูมิต้านทาน
11	การออกกำลังกายมากว่า 3 – 4 ครั้ง ๆ ละไม่น้อยกว่า 30 นาทีต่อสัปดาห์
12	การตรวจสุขภาพร่างกายเป็นประจำตามกำหนดที่ควรตรวจ
	องค์ประกอบที่ 3 การล้างมืออย่างถูกวิธี (Washing Hands Correctly)
13	การล้างมืออย่างถูกวิธี (7 ขั้นตอน) ทุกครั้ง
14	การล้างมือด้วยสบู่และน้ำ อย่างน้อย 20 วินาที หรือใช้เจลแอลกอฮอล์ (มากกว่า 70% แอลกอฮอล์) หลังหยิบจับหรือสัมผัสสิ่งของที่ใช้ร่วมกัน
15	การล้างมือด้วยสบู่และน้ำ อย่างน้อย 20 วินาที หรือใช้เจลแอลกอฮอล์ (มากกว่า 70% แอลกอฮอล์) หลังปฏิบัติกิจส่วนตัวในห้องน้ำ
16	การล้างมือด้วยสบู่และน้ำ อย่างน้อย 20 วินาที หรือใช้เจลแอลกอฮอล์ (มากกว่า 70% แอลกอฮอล์) ก่อนรับประทานอาหา หรือก่อนหยิบจับอาหารใส่ปาก
	องค์ประกอบที่ 4 แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน (Motivation for work)
17	การเป็นหน้าที่ที่ อสม. ต้องปฏิบัติอยู่แล้ว
18	การทำงานเพื่อสุขภาพของพี่น้องประชาชน
19	การทำงานเพื่อประเทศชาติและตอบแทนคุณแผ่นดิน
20	ความรู้สึกภาคภูมิใจเมื่อชุมชนปลอดจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในชุมชน
21	ความรู้สึกว่าเป็นบุคลากรสาธารณสุขคนหนึ่งที่เป็นกำลังสำคัญในการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของประเทศ
22	ความรู้สึกว่าเป็นมดงานที่มีพลังอันยิ่งใหญ่ต่อการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในระดับชุมชน
23	ความรู้สึกว่าเป็นส่วนสำคัญในระดับชุมชนที่ทำประเทศไทยมีจำนวนผู้ป่วยและจำนวนคนเสียชีวิตด้วยการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 น้อยมากเมื่อเทียบกับประเทศอื่น
	องค์ประกอบที่ 5 การรับรู้ความรุนแรงของโรค (Perception of Severity of Disease)
24	การรับรู้ว่าโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เป็นโรคติดต่อได้ง่ายเพียงการสัมผัสละอองน้ำลาย น้ำมูก เสมหะ การไอหรือจาม ของผู้มีเชื้อ

บทความปกิณกะเป็นบทความที่แสดงทัศนะของผู้เขียน ไม่ได้ผ่านการพิจารณาบทความจากผู้ทรงคุณวุฒิ
ดังนั้น ควรใช้วิจารณญาณในการนำไปอ้างอิง

ตาราง 1 (ต่อ)

ข้อ	องค์ประกอบ/ตัวชี้วัด
25	การรับรู้ว่าโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เป็นโรคติดต่ออันตราย
26	การรับรู้ว่าโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 อันตรายร้ายแรงถึงขั้นเสียชีวิต
27	การรับรู้ว่าโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้ปอดติดเชื้อรุนแรง
28	การมีโรคประจำตัวและติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 อาจเพิ่มความรุนแรงและอันตรายถึงชีวิตได้
29	การที่ผู้สูงอายุมีโอกาสเสียชีวิตสูงหากติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019
	องค์ประกอบที่ 6 การควบคุมโรคเชิงรุก (Proactive Disease Control)
30	การเยี่ยมบ้านโดยการเคาะประตูบ้านเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในบ้านที่รับผิดชอบ
31	การสำรวจสุขภาพตนเอง ก่อนเข้าไปปฏิบัติงานการควบคุมและป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในชุมชน
32	การให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ชุมชน
33	การสอนวิธีสังเกตอาการโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในชุมชน
34	การประสานงานกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขหรือทีมทำงานทันที เมื่อเกิดปัญหาในการดำเนินงานโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในชุมชน
35	การเข้มงวดเรื่องการสวมหน้ากากอนามัยหรือหน้ากากผ้าของประชาชนในชุมชน
36	การเข้มงวดเรื่องการปฏิบัติตามมาตรการห้ามออกนอกเคหสถาน (เคอร์ฟิว) ของประชาชนในชุมชน
37	การเข้มงวดเรื่องการปฏิบัติตามประกาศจังหวัด เช่น การเข้าออกพื้นที่ การงดจำหน่ายสุรา การงดการรวมกลุ่ม เป็นต้น ของประชาชนในชุมชน
38	การแจ้งเจ้าหน้าที่ของรัฐ เมื่อเกิดสิ่งผิดปกติที่อาจเสี่ยงต่อการเกิดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในชุมชน
	องค์ประกอบที่ 7 การสื่อสาร วางแผน และติดตาม (Communication, Planning and Following Up)
39	การสื่อสารเรื่องโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สำหรับ อสม.
40	การจัดการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 อย่างสม่ำเสมอ
41	การกำหนดแผนงานการดำเนินงานจัดการโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในชุมชนให้กับ อสม. อย่างชัดเจน
42	การมอบหมายงานการดำเนินงานจัดการโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในชุมชนให้กับ อสม. อย่างชัดเจน
43	การกำกับ ติดตาม การดำเนินงานจัดการโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในชุมชนให้กับ อสม. อย่างต่อเนื่อง
	องค์ประกอบที่ 8 การค้นหาข้อมูล บันทึกและรายงานผล (Information Query, Record and Report)
44	การซักอาการเบื้องต้นโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในชุมชน
45	การมีข้อมูลการเข้าออกพื้นที่ การกลับจากต่างประเทศของคนในบ้านที่รับผิดชอบ อย่างเป็นปัจจุบันทุกวัน
46	การบันทึกและรายงานผลการดำเนินงานโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในชุมชนแก่หน่วยงานเป็นประจำทุกวัน
	องค์ประกอบที่ 9 การสนับสนุนอุปกรณ์และเวชภัณฑ์ (Support for Equipment and Medical Supplies)
47	หน่วยงานจัดหาอุปกรณ์ในการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019) สำหรับการปฏิบัติงานอย่างเพียงพอ
48	หน่วยงานสนับสนุนด้านเวชภัณฑ์ทำลายเชื้ออย่างเพียงพอ
49	หน่วยงานจัดหาอุปกรณ์ในการคัดกรองและป้องกันการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 อย่างเพียงพอ เช่น Mask, Face Shield, เครื่องวัดอุณหภูมิร่างกาย เป็นต้น
50	หน่วยงานจัดหาอุปกรณ์ในการป้องกันติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่มีคุณภาพตามมาตรฐาน

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า อสม.ในประเทศไทย มีศักยภาพในการดำเนินงานเฝ้าระวังและยับยั้งการแพร่กระจายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้ความสำเร็จทั้งจากปัจจัยภายในของ อสม.เอง ได้แก่ การมีพฤติกรรมสุขภาพที่ดี ไม่ว่าจะเป็นการสวมผ้าปิดปากปิดจมูก (Mask) การออกกำลังกาย การรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ การล้างมือ การเว้นระยะทางสังคม ส่งผลให้เกิดการตระหนักถึงความรุนแรงของโรค จนเป็นแบบอย่างที่ดีให้ครอบครัวและชุมชน ตลอดจนแรงจูงใจในการทำงานด้วยหลักจิตอาสา การสำนึกในหน้าที่ต่อประชาชน

บทความปกิณกะเป็นบทความที่แสดงทัศนะของผู้เขียน ไม่ได้ผ่านการพิจารณาบทความจากผู้ทรงคุณวุฒิ
ดังนั้น ควรใช้วิจารณญาณในการนำไปอ้างอิง

และแผ่นดินไทยเป็นสำคัญ รวมทั้งปัจจัยหนุนจากปัจจัยภายนอก ได้แก่ การดำเนินงานเชิงรุกโดยเฉพาะการเคาะประตูบ้านเพื่อให้ความรู้แบบถึงลูกถึงคน การค้นหาผู้ติดเชื้อ และรายงานอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง มีการวางแผนการดำเนินงานอย่างชัดเจน รวมทั้งการสนับสนุนเวชภัณฑ์จากภาครัฐ องค์ประกอบและตัวชี้วัดเหล่านี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการทำงานด้วยการต่อยอดการพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาศักยภาพของ อสม. และของชุมชน ในการเฝ้าระวัง ควบคุมโรคอุบัติใหม่ในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

Reference

Department of Health Service Support, Ministry of Public Health. (2019). *Manual for Staff at For Raising the Village Health Volunteers to be the Village Health Doctor*. Nontaburi: Department of Health Service Support. (in Thai)

Gazette. (2020). *Names and Important Symptoms of Dangerous Communicable Diseases*, no. 3. Lemight 137, Special Section 48 Ngor. 29 February 2020. (in Thai)

Global NEWS. (2020). *How Does COVID-19 Cause Death? Here's What Happens in the Lungs*. Retrieved April 30, 2020 from https://globalnews.ca/news/6805639/coronavirus-covid-19-death/.

Primary Health Care Division, Ministry of Public Health. (2019). *Health Volunteers*. Retrieved April 26, 2020 from http://www.thaiphc.net/new2020/content/1. (in Thai)

The Bangkok Insight. (2020). *World Health Organization: WHO Praises Thailand After Reducing the Number of People Infected with Good Systems to Suppress Coronary Viruses*. Retrieved April 30, 2020 from https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/876118. (in Thai)

World Health Organization: WHO. (2020). *Coronavirus Disease 2019 (COVID-19) Data as Reported by the Thai Ministry of Public Health*. Retrieved May 6, 2020 from https://www.who.int/docs/ default-source/searo/thailand/2020-05-05-tha-sitrep-72-covid19.pdf?sfvrsn=7708b03c_2

บทความปกิณกะเป็นบทความที่แสดงทัศนะของผู้เขียน ไม่ได้ผ่านการพิจารณาบทความจากผู้ทรงคุณวุฒิ
ดังนั้น ควรใช้วิจารณญาณในการนำไปอ้างอิง